

Van DAT naar CAT

Ontwikkelgroep Nieuwkomers 22-5-2019

Op 22 mei verricht Mike Jolink namens het Steunpunt Passend Onderwijs de aftrap van de eerste bijeenkomst van de Ontwikkelgroep Nieuwkomers. Over de juiste transitie van nieuwkomers van de Internationale Schakelklas (ISK) naar het reguliere onderwijs leven veel vragen, aldus Jolink. Dat blijkt ook uit de opkomst van de bijna 60 deelnemers aan de ontwikkelgroep, afkomstig uit het hele land. Samen proberen ze de komende maanden antwoorden op al die vragen te vinden.

Het programma wordt aan elkaar gepraat door twee procesbegeleiders: Jan Maarse van Sardes en Michiel van Grinten van Oberon. De groep deelnemers zal gedurende de bijeenkomst worden opgesplitst in twee geografisch bepaalde subgroepen – Noord en Zuid – die de komende maanden apart bij elkaar komen. Alle verslagen en opbrengsten van beide groepen zullen voor iedereen digitaal te raadplegen zijn in SharePoint.

De deelnemers vormen een gemêleerd gezelschap: ze zijn zowel werkzaam in het reguliere vo als in de ISK en in samenwerkingsverbanden. “Goed voor de uitwisseling,” stelt Van Grinten tevreden vast. Vervolgens kondigt hij Maaïke Hajer, lector taaldidactiek verbonden aan de Hogeschool van Utrecht aan, die de keynote speech van de dag voor haar rekening neemt.

Drie kernconcepten

Hajer is van huis uit taalkundige en haar insteek is dan ook 100% talig. Hoe kunnen alle leraren van een vo-school een rol spelen in het tweedetaalverwervingsproces van nieuwkomers? Want alleen met de ISK-basis redden die leerlingen het niet: het leerproces moet blijvend ondersteund worden. We moeten naar een inclusieve, meerjarige aanpak, die zich niet beperkt tot het microniveau van de leerling op school, maar moet worden bekeken op nationaal en zelfs internationaal niveau. Hajer maakt in dit verband de vergelijking met de zandkorrel (micro), de ribbelpatronen van zand (meso) en ten slotte het vergezicht van strand en zee (macro). Ze wijst vervolgens op een onvermijdelijk dilemma: het benoemen van nieuwkomers als een aparte categorie. Niet altijd even wenselijk, maar je komt er niet onder uit dat deze kinderen speciale taalbegeleiding nodig (blijven) hebben.

Wie op school met nieuwkomers te maken heeft, moet volgens Hajer uitgaan van drie kernconcepten:

1. Het leren van een nieuwe taal tot op het niveau van instructietaal neemt 4 tot 7 jaar in beslag.
2. Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid (DAT) komt vóór Cognitieve Academische Taalvaardigheid (CAT).
3. Expliciet taalonderwijs kan in alle vakken verbonden worden aan impliciete taalontwikkeling: taal kun je altijd en overal leren.

Geluid en spijsvertering

Haar didactische kapstok voor leraren: kom vanuit een begrijpelijke context tot interactie en dus tot taalproductie, en geef taalsteun door feedback. Laat kinderen veel praten en schrijven, leer ze formuleren. Hajer geeft een voorbeeld rond het begrip 'geluid': *dagelijkse taal* zijn dan basale woorden als 'hard', 'zacht' en 'klinken'. De *schooltaal* geeft verdieping in bijvoorbeeld trappen van vergelijking 'hoe groter hoe harder'. De *vaktaal* ten slotte komt met begrippen als 'volume', 'trilling' en 'frequentie'. Hajer geeft ook uitgewerkte voorbeelden van spreek- en schrijfkaders ('scaffolding'), bijvoorbeeld voor een verslag van een experiment.

Hoe groot de taalproblemen voor nieuwkomers zijn, illustreert Hajer vervolgens door de aanwezigen in tweetallen aan elkaar uit te laten leggen hoe de spijsvertering werkt. En wel ... in het Duits! Grote hilariteit, maar duidelijker kan de boodschap niet over komen. Hajer komt daarna terug op de eerder geschetste kernconcepten, en trekt de volgende conclusies:

- Reguliere leerkrachten hebben taaldidactische vaardigheden nodig om inclusief les te kunnen geven.
- Binnen en tussen scholen is een taalbeleid wenselijk.

Dat dat haalbaar is, laat het Zweedse model zien. Daar kent men een vrijwel directe integratie van nieuwkomers in reguliere stamgroepen, is er een brede intake vanuit de moedertaal, zijn er opgeleide T2-docenten en tweetalige klassenassistenten, en krijgen nieuwkomers ook les in de moedertaal. Kortom: een inclusieve kijk op de korrels, de ribbels en het strand ...

Noord en Zuid

De aanwezigen worden door de procesbegeleiders opgesplitst in de windstreken Noord en Zuid. In aparte ruimtes verdelen de noorderlingen en de zuiderlingen zich in kleinere subgroepjes om met elkaar te praten over met name de kansen die zij zien om de opvang van nieuwkomers tot een succes te maken.

Verschillen tussen schoolsituaties spelen in de discussies een hoofdrol: de een werkt op een school in de grote stad met honderden nieuwkomers, de ander in de provincie heeft er maar een paar. De faciliteiten verschillen dan ook.

Van alles komt in de groepjes aan de orde: Op zogeheten excellente scholen, die gebruik maken van het experiment 'regelluwe scholen', kunnen leerlingen staatsexamen NT2 doen in plaats van het reguliere schoolexamen Nederlands. Problemen rond de onderinstroom van kinderen uit het po zonder schooladvies. Goed functionerende tussenvormen zoals de Overstapklas. De stapsgewijze introductie van nieuwe vakken. Werken met doelen in plaats van cijfers. Op flapover-vellen worden alle kansen, belemmeringen, oplossingen en ontwikkelvragen opgetekend; uiteraard te raadplegen op SharePoint.

Ervaringsdeskundigen

De bijeenkomst wordt afgesloten met een paneldiscussie tussen procesbegeleider Maarse en drie ervaringsdeskundigen: de nieuwkomers Sarah (afkomstig uit Palestina, 3 jaar in Nederland, havo-4), Laith (Irak, 5 jaar in Nederland, kader vmbo) en Salwa (Somalië, 6 jaar in Nederland, maakt binnen de stap naar het ROC zorg en welzijn vanuit pro-onderwijs). Ze vertellen over hun tijd in de ISK (Salwa: "Ik kon niets, alles was vreemd.") en hun overgang naar het reguliere onderwijs (Laith: "Best wel spannend"). Het grote verschil tussen beide schooltypes: "Op de ISK hadden we Nederlands en wiskunde, maar nu ook al die andere vakken!" En Laith voegt eraan toe: "Op de ISK hadden we boeken, maar nu hebben we een laptop."

Op de vraag wat nou echt heeft geholpen bij het leren van de Nederlandse taal zegt Sarah met een ondeugende lach: "Goed luisteren naar de docenten!", wat een homerisch gelach aan de zaal ontlokt. Maar serieus: het heeft haar naar eigen zeggen geholpen dat ze op een basisniveau begonnen is, en niet op het (veel hogere) niveau dat ze voor zichzelf in gedachten had: dat komt later wel. Op de vraag uit het publiek waar ze nou het meest de taal hebben geleerd, zeggen ze alle drie volmondig: op de gewone school, niet op de ISK. Want op de gewone school "moet je wel." Een conclusie waar de deelnemers van de ontwikkelgroep in de vervolgbijeenkomsten later dit jaar mooi op voort kunnen borduren.